

Lại Thêm Một Bạn Già Bỏ Cuộc Chơi! Nghệ sĩ lão thành Tám Vân về cõi vĩnh hằng (1924 – 2009)

NS Tám Vân và Cô Nguyệt (soạn giả Nhị Kiều)

10 giờ tối ngày 18 tháng 01 năm 2009, nữ nghệ sĩ Tú Trinh từ Việt Nam gọi điện thoại qua báo tin nghệ sĩ lão thành Tám Vân từ trần. Anh Tám Vân mất vào lúc 6 giờ sáng ngày 18 tháng 01 năm 2009, (thọ 85 tuổi), tại tư gia số 93B ấp Bình Phước, xã Bình Nhâm, huyện Thuận An, tỉnh Bình Dương.

Vẫn biết rằng việc ra đi của anh Tám Vân là một điều khó tránh vì Tết năm 2006, vợ chồng chúng tôi về thăm quê hương, có đến thăm anh chị Tám Vân tại nhà của anh chị ở ấp Bình Phước, xã Bình Nhâm. Lúc đó thì anh Tám Vân đã mang nhiều thứ bệnh, suy yếu và có phần nào bị lãng trí, nói trước quên sau. Tuy nhiên tôi nghĩ là anh chị Tám Vân được sống trong một ngôi nhà khang trang, chung quanh nhà có vườn cây trái, không khí tốt lành, lại được các con và cháu ở chung chăm sóc thì việc dưỡng bệnh, trị bệnh có nhiều thuận tiện. Không ngờ Tết Kỷ Sửu đến kề bên mà anh Tám Vân lại đột ngột bỏ ra đi...Chúng tôi rất buồn, bàng hoàng đến mất ngủ...

Những kỷ niệm vui buồn trong thời cùng làm việc trong các đoàn hát cứ hiện lên trong trí nhớ... càng nghĩ càng thêm thương Tám Vân, một người nghệ sĩ tài ba, khi về già lui về sống ẩn cư trong thôn xã, chịu cuộc sống nghèo, kham khổ trong khi đó thì có những nghệ sĩ đàn em đàn cháu do anh chị đào tạo, đang sống cao sang với hào quang sân khấu, với những chiếc huy chương vàng, lại quên đi một người thầy nghèo khó nơi đồng quê hẻo lánh.

Tôi và anh Tám Vân là nghệ sĩ của đoàn hát Việt Kịch Năm Châu. Trong dịp Tết năm 1955-1956, đoàn Việt Kịch Năm Châu lưu diễn tỉnh Bến Tre, hát ở thị xã Bến Tre, sau đó đoàn đi hát thêm hơn tháng trời ở các huyện Mỏ Cày, Giồng Trôm, Ba Tri và Thạnh Phú.

Lúc hát tại quận Ba Tri, anh Tám Vân dẫn tôi về thăm ngôi nhà cũ của Ba Má anh, bấy giờ chỉ còn người chị thứ năm của anh đang ở, chăm lo vườn tược và gìn giữ phần mộ của Ba Má anh chôn ở trong vườn nhà.

Nghệ sĩ Tám Vân tên thật Lê Văn Tám, sanh năm 1924 tại quận Ba Tri, tỉnh Bến Tre. Anh đậu bằng Tiểu Học CEPSI (thời Pháp thuộc) năm 1939, rồi thi đậu vô trường Collège de Mytho (sau là Collège Le Myre de Vilers, đến 1953 đổi tên là trường Trung Học Nguyễn Đình Chiểu). Anh học đến năm 1942, thi rớt bằng Brevet Élémentaire, anh bỏ học theo anh ruột của anh là nghệ sĩ Ba Vân để học nghề hát.

Anh Lê Văn Tám có hai người anh theo nghề hát cải lương. Người anh thứ hai là anh Hai Vân, có lúc làm tài xế xe vận tải của đoàn Việt Kịch Năm Châu. Anh Hai Vân có hai người con là nghệ sĩ: cô Tương Lai và cô Huỳnh Hoa nữ diễn viên đoàn hát Việt Kịch Năm Châu, đoàn Phước Chung. Người anh thứ ba là quái kiệt Ba Vân, nức tiếng trong giới nghệ sĩ tiền phong cải lương.

Tám Vân và Nguyễn Phương (2006)

Đầu năm 1943, nghệ sĩ Ba Vân biết em của anh vừa bỏ học nên giới thiệu cho gia nhập đoàn hát để cùng đi với anh trong chuyến lưu diễn ở Hà Nội và đặt cho Lê Văn Tám nghệ danh là Tám Vân.

Tám Vân có học vấn, đẹp trai, hơi ca khỏe khoắn, cách phát âm chuẩn mực nên chỉ trong sáu tháng học ca cổ nhạc và học diễn, Tám Vân đã đóng được những vai kếp nhì, kếp đẹp trong các tuồng xã hội phóng tác theo

kịch của nước Anh, Pháp của soạn giả Nguyễn Thành Châu.

Năm 1944, đoàn hát trở về Saigon, Tám Vân được bầu gánh hát cải lương Quảng Lạc mời làm kếp chánh. Đoàn hát cải lương Quảng Lạc đi lưu diễn ở nước Lào, sau đó vì tình hình chiến tranh sôi động, quân đội Thiên Hoàng của Nhật Bản vào Đông Dương, phi cơ Đồng Minh liệng bom thành phố Hà Nội và một số tỉnh miền Bắc. Đoàn hát Quảng Lạc không trở về Hà Nội được nên lưu diễn các tỉnh có người Việt ở nước Thái Lan. Nghệ sĩ Tám Vân thành hôn với nữ nghệ sĩ Bích Châu, đào chánh của đoàn hát. Cả hai chung sống 12 năm, có được hai con.

Đến năm 1954, khi chiến tranh Việt Pháp chấm dứt, nghệ sĩ Tám Vân và Bích Châu trở về Việt Nam, gia nhập đoàn hát Việt Kịch Năm Châu.

Lúc đó tôi đang cộng tác với đoàn Việt Kịch Năm Châu nên khi gặp anh Tám Vân, chúng tôi là đôi nghệ sĩ trẻ, dễ thân thích nhau vì chúng tôi cùng là học sinh trường Collège de Mỹ Tho. Tôi chỉ là một diễn viên phụ, Tám Vân đã đóng được những vai kếp nhì, có khi anh được cho thể vai anh Năm Châu, đóng vai chánh, hát cặp với hai cô đào chánh Kim Cúc, Kim Lan.

Tôi liệu sức mình không thể thành kếp chánh được nên tôi chọn con đường học sáng tác. Anh Tám Vân hợp soạn với tôi vở Người Mặt Cháy, lấy cốt truyện trong một tờ báo ảnh của Pháp, mua của nhà sách Albert Portail Saigon. Trên sân khấu Việt Kịch Năm Châu, tôi đã sáng tác được các tuồng Chim Vàng Hoàng Hạc Lâu, Người Mặt Cháy, Chiếc Ngai Cuối Mùa. Chiếc Lá Giữa Dòng, Biên Thùy Nổi Sóng.

Nghệ sĩ Tám Vân sáng chói trong vai kếp chánh hát cặp với chị Kim Cúc trong tuồng Người Mặt Cháy. Tám Vân thành công trong vai hoàng tử, đóng cặp với nữ nghệ sĩ tài sắc Kim Lan trong vai Ô phê Ly tuồng Hàm Lệ Thái Tử Nước Đan Mạch. Nghệ sĩ Tám Vân cũng được khán giả và báo chí kịch trường ngợi khen khi anh thủ vai chánh trong các tuồng Miếng Thịt Người, Áo Người Quân Tử, Cách Lan Phương Tử, Gió Ngược Chiều, Tây Thi Gái Nước Việt...

Lúc này nghệ sĩ Nguyễn Thành Châu đang chủ trương thực hiện một sân khấu "thật và đẹp", anh đề bằng hiệu đoàn Việt Kịch Năm Châu thay vì đề là đoàn cải lương Năm Châu. Đoàn Việt Kịch Năm Châu tuy là một đoàn hát tuồng cải lương xã hội Tây Phương và tuồng xã hội Việt Nam nhưng đoàn Việt Kịch Năm Châu không giống như phần đông các đoàn hát khác như đoàn cải lương Hoa Sen, đoàn cải lương Phụng Hảo, đoàn cải lương Thanh Minh, đoàn cải lương Kim Chường... Vì chủ trương sân khấu "thật và đẹp", nên những tuồng hát của soạn giả

Nguyễn Thành Châu thăm Tám Vân tại tư gia ở Bình Dương (2006)

Nguyễn Thành Châu viết rất ít bài ca cổ nhạc và vọng cổ. Thay vào đó là những lời đối thoại sắc bén, gọn gàng và giống như lời thoại trong một vở thoại kịch hơn là tuồng cải lương.

Các nghệ sĩ trong đoàn được chính nghệ sĩ Năm Châu đứng trực tiếp tập tuồng, dạy cho cách phát âm các đài từ, cách nói một câu thoại trong tuồng. Khi ca cổ nhạc (bài bản lớn thuộc ba Nam sáu Bắc, Bảy bài) hoặc vọng cổ

thì dàn đàn cổ nhạc rao hơi cho nghệ sĩ bắt giọng hát cũng rất ít, có khi nghệ sĩ nói lời rồi vô ca, ngay trong nhịp mạnh đầu tiên thì cổ nhạc mới đàn theo. Cách ca như nói chuyện, chú trọng diễn tả nội dung câu ca, tình cảm câu ca và nhạc đệm theo là thứ yếu. Nghệ sĩ đoàn Việt Kịch Năm Châu rất khổ công luyện tập theo sự chỉ dạy của nghệ sĩ Năm Châu, muốn đưa tuồng cải lương đến gần với thoại kịch hơn và bỏ đi những bài bản cổ nhạc mà nghệ sĩ Mộng Vân đã dùng trong các tuồng kiếm hiệp vì anh Năm Châu cho là đó là những bài ca cà chĩa.

Nghệ sĩ Tám Vân nhờ có học cao hơn các nghệ sĩ trong đoàn Việt Kịch Năm Châu nên anh luôn được Năm Châu khen và dùng Tám Vân như người mẫu trong các buổi tập tuồng. Đáng lý ra với vai kép chánh trong đoàn hát, nghệ sĩ Tám Vân phải được ưu đãi về lương phạn nhưng đoàn hát Việt Kịch Năm Châu tuy được báo chí ngợi khen là một đoàn hát có nghệ thuật cao nhưng khán giả lại không đến xem đoàn hát vì ít bài ca cổ, ít những bài ca vọng cổ mà dân chúng rất thích. Nghệ sĩ đoàn Việt Kịch Năm Châu thường chỉ được lãnh một số lương tượng trưng gọi là lương cà phê. Nghệ sĩ được ăn cơm hội, không sợ đói nhưng không có tiền riêng để chi tiêu những cần thiết cá nhân như nghệ sĩ các đoàn hát khác.

Về tuồng tích thì cốt truyện của những đoàn hát khác không hay hơn tuồng của đoàn Việt Kịch Năm Châu, về văn chương trong tuồng thì nhiều khi ngây ngô, khán giả trí thức nghe nghệ sĩ ca hát đến khó chịu nhưng các đoàn hát đó có những danh ca vọng cổ như danh ca Năm Nghĩa, Bảy Cao, Ba Khuê, Út Trà Ôn, Minh Tấn, Minh Nhị, Kim Anh, Út Bạch Lan, Thúy Nga, Phước Trọng, Kim Chưởng, Thanh Hương... Các đoàn hát có danh ca vọng cổ thì luôn luôn là khán giả nghẹt rạp, đời sống lương tiền của nghệ sĩ thì bao giờ cũng được phát đủ và lương cao hơn nghệ sĩ đoàn Việt Kịch Năm Châu.

Nghệ sĩ Tám Vân là người từ nước Lào và Thái Lan mới về, ở hai nước đó nghệ sĩ hút thuốc phiện và thuốc nẫu (thứ lá thuốc phiện) là một việc bình thường vì thuốc phiện rẻ và dễ kiếm, thông dụng. Lúc đó chánh phủ Cộng Hòa miền Nam đang bày trừ ma túy và thuốc phiện, do đó thuốc phiện bán lậu, giá đắt hơn vàng. Anh Tám Vân rất khổ sở vì phải cai thuốc, đoàn hát Việt Kịch Năm Châu lại chỉ phát lương cà phê hay chỉ có nửa củ lương, không đủ chi phí trong gia đình, lấy tiền đâu mua thuốc hút? Thêm nữa chị Bích Châu, vợ anh là người miền Bắc, khi hát ở đoàn hát Quảng Lạc thì chị là đào chánh, vì hát với những người cùng nói và hát bằng giọng Bắc. Khi vào Nam, gia nhập đoàn Việt Kịch Năm Châu, ông Năm Châu rất nghiêm khắc trong việc sử dụng đài từ trên sân khấu. Khi thủ diễn một vai nông dân miền Nam mà phát âm giọng Bắc thì không được. Trong một vở tuồng xã hội Tây Phương, chị Bích Châu phát âm giọng Bắc trong khi đã số diễn viên khác nói giọng miền Nam là một sự lạc lõng mà ông Năm Châu không chấp nhận, vì vậy chị Bích Châu ít được phân vai tuồng để hát. Cuối cùng, Tám Vân và chị Bích Châu cũng như những cặp nghệ sĩ Hoàng Kinh - Ngọc Đán, Thanh Nam – Tương Lai,

Tám Vân trong vở tuồng “Hai Hình Ảnh Một Cuộc Đời” của soạn giả Nguyễn Phương

Thanh Hương – Văn Chung, Nguyễn Phương đều rời đoàn hát Việt Kịch Năm Châu để tìm đến đoàn hát khác cho hợp với khả năng và sở thích của mình.

Anh Tám Vân đi các đoàn hát nhỏ, tạm sống nhưng gia đình anh tan vỡ. Chị Bích Châu trở về Hà Nội với hy vọng tìm đến đoàn cải lương Bắc để có thể diễn như các bạn nghệ sĩ Bắc, cùng một thứ giọng nói và hát. Nghệ sĩ Tám Vân

Vân không muốn trở ra Hà Nội nữa, đành chịu mất vợ, anh cộng tác với đoàn hát Kim Chường.

Nghệ sĩ Tám Vân có khả năng tiếp thu nhanh nghệ thuật biểu diễn các loại tuồng trên sân khấu với các phong cách diễn xuất khác nhau. Đoàn Việt Kịch Năm Châu diễn các tuồng xã hội Tây Phương, nghệ sĩ Tám Vân thành công dễ dàng với lối diễn như thoại kịch có ca cổ, phong cách đỉnh đặc, sang trọng đúng như chủ trương Thật và Đẹp của anh Năm Châu. Đoàn cải lương Kim Chường, dưới sự đạo diễn của nữ nghệ sĩ Kim Chường, nghệ sĩ Tám Vân có lối diễn sống động, phù hợp với phong cách hát loại tuồng hương xa. Khi hát cho đoàn Phụng Hào, Tám Vân biết hát rành các vũ đạo tuồng Tàu và biết ca hơi Quảng.

Nói chung nghệ sĩ Tám Vân có khả năng diễn xuất đa dạng, biết nhiều phong cách hát thích hợp với sở trường của từng gánh hát nhưng nghệ sĩ Tám Vân chỉ có dịp đóng các vai kếp mù, kếp chánh khi anh hát trên sân khấu Việt Kịch Năm Châu, đóng tuồng cặp với đôi nữ diễn viên tài sắc thuở đó là Kim Cúc, Kim Lan.

Trên các sân khấu đoàn cải lương Kim Chường, Thanh Minh Thanh Nga, Dạ Lý Hương, Phước Chung, nghệ sĩ Tám Vân thủ diễn những vai lão, lão mù, lão độc, hoặc vai lẳng, vai hề. Không phải do các diễn viên kia diễn hay hơn anh nhưng họ là những danh ca vọng cổ. Những danh ca vọng cổ đó nhờ lối ca vọng cổ mù, luyến láy hay hoặc có lối ca dài hơi mà khán giả thích nên về trình độ diễn xuất chỉ đáng là học trò của Tám Vân nhưng vai tuồng của họ luôn luôn là các vai kếp mù, kếp chánh, có nhiều chỗ để ca vọng cổ và các danh ca vọng cổ đó là những sức hút khán giả trong một trào lưu mới: Trào lưu của những giọng ca vàng lẫn át vai trò và vị trí sân khấu của những kếp diễn!

Tưởng nhớ về nghệ sĩ quá cố Tám Vân, tôi nghĩ là nên vinh danh Tám Vân là một trong những nghệ sĩ hàng đầu trong số những chứng nhân của lịch sử phát triển của nghệ thuật hát cải lương trong hai thập niên 50, 60, thời kỳ này sanh ra danh từ “Kếp diễn” và “Kếp Ca”. Các nghệ sĩ “kếp diễn” cùng trong hoàn cảnh bị thất sủng vì khán giả cải lương ái mộ “kếp ca” hơn có: nghệ sĩ Tám Vân, Hoàng Kinh, Văn Lâu, Văn Lắm, Ba Sanh, Ba Thừa Vĩnh, Hoàng Giang, Ba Xáy, Quang Phục, Văn Ngà, Vinh Sang, Văn Khoe, Minh Viễn, Trường Xuân...

Nghệ sĩ Tám Vân đã từng đóng thế vai Gia Lữ Tế của nghệ sĩ Bảy Nhiêu, vai Gia Lữ Sanh của Năm Châu và vai Duy Bạt của Hoàng Kinh trong tuồng Gió Ngược Chiều. Đây là ba vai hát với ba tính cách khác nhau, rất khó diễn xuất, đó là những vai hát để đời của Bảy Nhiêu, Năm Châu, Hoàng Kinh trong Gió Ngược Chiều mà Tám Vân là người duy nhất đóng thay được cả ba vai đó một cách rất xuất sắc.

Út Bạch Lan viếng thăm Tám Vân tại tư gia.

Có thể kể thêm nhiều vai thế tuồng đặc biệt đáng ghi nhớ của Tám Vân như anh đóng vai Phê, người điên trong tuồng Khi Người Điên Biết Yêu, đây là vai hát đã đưa tên tuổi của nghệ sĩ Ba Vân vào hàng quái kiệt trên sân khấu cải lương.

Tám Vân đã đóng các vai tuồng mà trước đó các nghệ sĩ tiền phong Năm Châu, Bảy Nhiêu, Ba Vân, Ba Thừa Vĩnh, Văn Lâu đã để dấu ấn sâu đậm về nghệ thuật

diễn xuất như các vai Ngô Phù Sai, Ngũ Tử Tư, Phạm Lãi trong tuồng Tây Thi Gái Nước Việt,... vai Vương Tư Đồ trong tuồng Phụng Nghi Đình,... vai Tống Nhơn Tôn trong Xử Án Bàng Quý Phi, vai An Lộc Sơn trong tuồng Trường Hận, vai Thái Tử Hàm Lệ trong tuồng Hàm Lệ Thái Tử nước Đan Mạch của tác giả Nguyễn Thành Châu.

Trong thời kỳ cộng tác với ba đoàn hát Thanh Minh Thanh Nga, Dạ Lý Hương và Phước Chung, nghệ sĩ Tám Vân vừa là diễn viên dàn bao quan trọng, thủ diễn những vai lão mù, lão lẳng, lão độc trong nhiều tuồng, làm điểm tựa cho nhiều nghệ sĩ trẻ và Tám Vân cũng là người thầy dạy nghề hát cho các diễn viên trẻ như Thanh Nga, Thanh Thanh Hoa, Mộng Tuyền, Bảo Quốc, Thanh Tú, Trang Bích Liễu, Kim Hoa...

Tám Vân được khán giả ưa thích qua vai ông Đệ tuồng Tấm Lòng của Biển, vai Duy Bạt tuồng Gió Ngược Chiều, vai ông Độ tuồng Tần Nương Thất, vai Tám Hồ tuồng Hai Hình Ảnh Một Cuộc Đời và rất nhiều vai lão mù khác. Có thể nói là chưa có một bài báo nào của các ký giả kịch trường viết phê bình chê phần ca diễn của nghệ sĩ Tám Vân trên sân khấu Thanh Minh Thanh Nga, Dạ Lý Hương...

Suốt thời gian tôi (Nguyễn Phương) cộng tác với đoàn Việt Kịch Năm Châu, đoàn Thanh Minh Thanh Nga, đoàn Dạ Lý Hương, đoàn Phước Chung và đoàn Thanh Nga sau năm 1975, tôi có nhiều năm sống chung một đoàn hát với vợ chồng nghệ sĩ Tám Vân, những khi lưu diễn có khi vợ chồng tôi cùng ở chung phòng ngủ trong các khách sạn mà các ông bà Bầu mượn dành cho soạn giả, tôi biết khi anh Tám Vân cai thuốc phiện, anh đã phải uống rượu vô để tránh cho cơ thể khỏi bị hành hạ vì thiếu thuốc. Mỗi ngày, trong buổi ăn sáng, anh Tám Vân phải vô lai rai một xì điếu, trước khi tập tuồng, thêm một xì điếu khác. Buổi tối trước khi trình diễn trên sân khấu, lại một xì điếu và sau khi vẫn hát, ăn tối trước khi ngủ lại một xì điếu. Tính ra mỗi ngày ít nhất anh phải uống một lít rượu điếu. Đó là năm 1983, 1984, khi tôi cùng cộng tác với Tám Vân trong đoàn hát Thanh Nga do ông Bảy Tâm làm trưởng đoàn.

Với sức khoẻ trung bình, không tập thể dục hằng ngày, chỉ có lao động trên sân khấu những khi tập tuồng và diễn tuồng, ăn uống bình thường như những người khác trong gánh hát, anh Tám Vân còn hát được, và sống được đến 85 tuổi thì phải nói đó là một kỳ tích, vì một người uống rượu nhiều và đều đều trong nhiều năm liên tục như Tám Vân mà ruột gan không bị đốt cháy, không bị ung thư gan, không bị bệnh xơ gan cổ trướng, quả là hi hữu!

Về gia đình thì sau khi anh và chị Bích Châu chia tay nhau, khoảng đầu năm 1960, anh Tám Vân kết hôn với chị Quản Thị Minh Nguyệt tức là soạn giả Nhị Kiều sau này.

Hình từ trái: Tú Trinh, Bà Nguyễn Phương, soạn giả Nhị Kiều và Huỳnh Công Minh (2006)

Chị Quán Thị Minh Nguyệt sinh năm 1922, sanh quán làng An Thạnh, huyện Mỹ Xuyên, tỉnh Bến Tre. Chị Minh Nguyệt có một người chị tên là Quán thị Trúc Mai, nghe nói là vợ của ông chủ bút hay chủ nhiệm của tờ nhật báo Tiếng Chuông Saigon. Vì tôi không biết rành về giới ký giả và chủ bút của các nhà báo nên tôi ghi theo lời kể của chị Tám Vân về tin tức của chị Trúc Mai.

Chị Minh Nguyệt đi kháng chiến chống Pháp, có chồng là cán bộ Vệ Quốc Đoàn tên là Huỳnh Ngọc Lộ ở trung đoàn 99 tỉnh Bến Tre. Anh Lộ và chị Minh Nguyệt có được hai con.

Năm 1954 anh Lộ đi tập kết miền Bắc. Vài năm sau, chị Minh Nguyệt hay tin chồng đã chết ở miền Bắc, chị và hai con lên Saigon sinh sống. Chị thường đi xem hát cải lương giải khuây, và có dịp gặp nghệ sĩ Tám Vân mà chị rất ái mộ. Hai người cùng cảnh ngộ, một người có vợ bỏ trở về Hà Nội, một người có chồng đi tập kết và chết đầu đó ở miền Bắc, họ gặp nhau, chấp vá hai mảnh đời tan vỡ thành một khối tình mới, một hạnh phúc mới. Khi hai anh chị Tám Vân mượn nhà ở cư xá Đô Thành (năm 1965) tôi biết anh chị Tám Vân có được một đứa con gái.

Chị Nguyệt học sáng tác tuồng cải lương, khởi đầu dưới hình thức hợp soạn với các soạn giả thường trực trong đoàn hát, anh Tám Vân dạy chị ca và viết bài ca. Chị đã dùng những bút hiệu như Hoàng Thị Nguyệt, Chị Nguyệt, Nhị Kiều.

Năm 1975, ông Lộ từ miền Bắc trở về, gặp lại chị Nguyệt nhưng chị nói không thể bỏ Tám Vân trở về với ông. Lời đồn về cái chết của ông Lộ đã khiến cho chị đau xót và sau đó vài năm, chị bước thêm bước nữa trong đời. Ông Lộ khi ở miền Bắc, ông cũng đã lập gia đình với một người đàn bà khác.

Sau những năm 1990, sân khấu cải lương xuống dốc, anh chị Tám Vân - Nhị Kiều không theo đoàn hát lưu diễn mà trở về quê, sống bằng nghề viết tuồng cải lương cho các show Tivi hoặc băng video.

Riêng anh Tám Vân thì sức khỏe sa sút. Năm 2006, vợ chồng tôi về thăm quê hương, bao xe cùng với các nghệ sĩ Tú Trinh, Kiên Giang, Huỳnh Công Minh, Ngọc Anh đến Bình Nhâm thăm anh chị, giúp đỡ một số tiền và thuốc men. Anh Tám Vân tuy quên trước quên sau nhưng vẫn nhớ tên tất cả những bạn đến thăm vợ chồng của anh hôm đó. Anh còn hỏi ngày trước Nguyễn Phương và Tám Vân hợp soạn vở tuồng đầu tiên là vở gì? Tôi nói cho anh nghe tên vở tuồng hợp soạn đầu tiên đó nhưng độ mười phút sau, anh lại hỏi y như câu vừa mới hỏi. Chúng tôi ngồi nói chuyện tâm tình với anh chị có đến gần cả tiếng đồng hồ, anh Tám Vân cũng chỉ hỏi tôi một câu duy nhất đó không dưới mười lần.

Anh Tám Vân đã bị bệnh lảng trí! Tôi thấm buồn, ngồi thật lâu trước mặt anh, chụp ảnh với anh và tôi khẽ hỏi: "Anh có biết anh đang chụp hình với ai đây không?" Anh Tám cười cười, nói: "Nị tưởng tui điên rồi à. Ở mà nè Nguyễn Phương, hỏi đó tôi với ông... mình hợp soạn tuồng gì? Quên rồi..." Anh Tám lập lại câu hỏi mà khi tôi vừa bước vô nhà anh, anh đã hỏi tôi câu hỏi đó.

Một vở tuồng hợp soạn của Tám Vân và Nguyễn Phương từ năm 1955, đến nay đã qua hơn nửa thế kỷ, Tám Vân làm sao mà còn nhớ đến nó được nữa.

Ngày xưa, khi anh nhập vào vai Vua Ngô Phù Sai, hay vai dũng tướng Ngũ Tử Tư, hay khi anh đóng vai tên loạn tướng bạo liệt An Lộc Sơn bên cạnh người đẹp Dương Thái Chân, lúc đó thì nghệ sĩ Tám Vân quá đẹp, quá oai phong, lời ca tiếng hát nghe êm dịu như mật ngọt rót vào tai, hình ảnh đẹp đẽ, rực rỡ oai hùng đó đã làm run động con tim của biết bao nữ khán giả, trong số đó, nữ khán giả Minh Nguyệt say mê một Ngũ Tử Tư, một hoàng tử Ham Lết mà tình nguyện gắn bó cả cuộc đời của cô gái đẹp vùng sông nước Bến Tre với chàng trai lãng tử giang hồ.

Bây giờ... sau hơn năm mươi năm trên sân diễn, màn nhung khép lại rồi, sao nghệ sĩ Tám Vân lại không gọi nhớ những hình ảnh đẹp của các vị vua chúa, hoàng tử hay loạn tướng, không nhớ những vai người tình rực rỡ cân đai áo mào và ngát thơm mùi son phấn, nghệ sĩ già Tám Vân chỉ còn mơ hồ lại một chút kỷ niệm khi xưa cùng bàn bạc với Nguyễn Phương sáng tác một vở tuồng đầu tay trên sân khấu Việt Kịch Năm Châu. Tình cảm đó dầu chỉ là một thoáng mơ hồ nhưng làm rún động tâm hồn của Nguyễn Phương. Tôi ngồi kể bên anh, nắm tay anh, tôi khẽ bóp bóp như muốn truyền một chút sinh lực của tôi, của một bạn già 87 tuổi cho anh bạn trẻ 85 tuổi, người đang ngờ ngác nhớ về dĩ vãng quá xa xôi!

Kiên Giang theo dõi câu chuyện của Nguyễn Phương và Tám Vân, anh ngâm nho nhỏ:

*Khi cánh màn nhung khép lại rồi,
Chỉ còn hiu hắt nỗi đơn côi
Xiêm y trả lại cho sân khấu
Cả những niềm vui lẫn ngậm ngùi.*

Chúng tôi định hoan hô anh bạn thi sĩ Kiên Giang nhưng ngay lúc đó tiếng máy hát cassette của con anh Tám Vân từ phía nhà sau vọng đến. Chúng tôi im lặng, lắng nghe, tiếng ca vọng cổ của Út Bạch Lan trong băng cassette nghe như tỉ tê thay lời tâm sự của tất cả các nghệ sĩ già đang hiện diện trong thư trang của vợ chồng Tám Vân:

***Rồi khi thanh sắc không còn nữa,
Son phấn tàn phai buổi xế tà
Giã từ sân khấu ai còn nhớ
Một đời nghệ sĩ, kiếp cầm ca?***

Còn nỗi buồn nào hơn khi người nghệ sĩ phải xa lìa ánh đèn sân khấu, nơi mà suốt mấy mươi năm, họ đã gắn bó từ tuổi thanh xuân cho đến khi nhan sắc phai tàn... Biết bao nghệ sĩ tài danh nay phải sống cảnh cơ hàn... Trong đời họ đã bao lần được làm ông hoàng bà chúa, oai dũng ngất trời, lộng lẫy kiêu sa. Buồn nào hơn khi bóng xế tuổi già, sống hiu quạnh trong hào quang kỷ niệm. Đời quá vô tình nên người đành quên lãng, nào họ có mơ chi bia đá tượng đồng.

Một chút nghĩa, chút tình sẽ đem lại biết bao niềm an ủi cho tuổi già những nghệ sĩ cô đơn, cho những ai chọn nghiệp dĩ cầm ca, đã cống hiến hết mình trọn đời cho nghệ thuật. Khi thanh sắc không còn họ lặng lẽ lui vào sau sân khấu, nhường lại ánh hào quang cho thế hệ sau mình. Ai có thể dừng dưng khi nhìn người nghệ sĩ, sức mỗi hơi tàn vẫn không rời sân diễn. Trên sân khấu từng đêm họ vẫn chờ vẫn đợi, dóc cạy sức mình cho khán giả mua vui.

Tiếng hát của Út Bạch Lan chấm dứt từ lâu, chúng tôi lặng im, mỗi người chìm trong sự suy tư buồn bã. Sau đó chúng tôi từ giả vợ chồng Tám Vân, trở về Saigon.

Hôm nay 18 tháng 01 năm 2009, hai năm sau ngày chúng tôi thăm viếng vợ chồng Tám Vân, ở phương trời Canada cách Bình Nhâm Việt Nam hơn hai mươi ngàn cây số, tôi nghe điện thoại

của Tú Trinh báo tin nghệ sĩ Tám Vân, ông bạn già của tôi đã bỏ cuộc chơi mà về cõi vĩnh hằng!

Nghệ sĩ Tám Vân mất lúc 6 giờ sáng ngày 18 tháng 01 năm 2009, sẽ an táng tại Nghĩa trang nghệ sĩ ở Gò Vấp vào lúc 10 giờ sáng ngày 22 tháng 01 năm 2009.

Thương thì rất thương cho một đời nghệ sĩ của Tám Vân, nhiều lận đận với sự nghiệp sân khấu, chỉ được những phút vui khi sân khấu sáng đèn, khi màn nhung hạ xuống hàng đêm là anh phải bận bịu những lo toan cơm áo gạo tiền, để rồi đêm sau, khi ánh đèn sân khấu bật sáng, anh lại hóa thân vào những nhân vật cao sang khác, đem lời ca tiếng hát mua vui cho khán giả trên các nẻo sông hồ.

Bây giờ thì anh Tám Vân đã yên phận, nằm thanh thoi an nghỉ bên các bạn nghệ sĩ đã đi trước anh ở nghĩa trang nghệ sĩ Gò Vấp, chúng tôi xin thấp nén nhang, hương về Việt Nam xa xôi, nguyện cầu cho hương linh của Tám Vân được về chốn thiên đàng cực lạc.

Vợ chồng Nguyễn Phương xin chia sẻ nỗi buồn đau với chị Nhị Kiều. Cầu mong chị can đảm và đủ sức khỏe để vượt qua được sự đau thương mất mát xé lòng này.

Vợ chồng Nguyễn Phương,

Bạn thân trên nửa thế kỷ của anh chị Tám Vân và Nhị Kiều.

SG Nguyễn Phương tặng cailuongvietnam.com

tcgd (Theo SG Nguyễn Phương)